

Een Hollandse tempel van Salomo

Zondagmorgen 16 februari 2025, ds. Eibert Kok, Sint Catharijnekerk

Lezingen: 1 Koningen 9: 1-9 en Matteüs 12: 1-8

Toen ik bezig was met de eerste voorbereidingen van een serie preken over koning Salomo, de koning die tijdens zijn regeerperiode een enorme tempel in Jeruzalem liet bouwen, stuitte ik op een heel ander ontwerp voor een Godshuis.

In 1695 (in het tijdperk dat wel aangeduid wordt als de gouden eeuw, omdat de Republiek Nederland toen tot een van de machtigste en rijkste landen ter wereld behoorde) diende in Amsterdam (zeg maar de Silicon Valley van toen, daar waren de hoofdkantoren van de financiële ondernemingen) een zekere Nicolaas Listingh, een steenrijke Amsterdammer, bij het stadsbestuur een ontwerp in van een gigantisch kerkgebouw.

Om de mensen te overtuigen van zijn plan bouwde hij een maquette van vijf meter hoog, en liet hij verschillende animaties maken om te laten zien hoe Amsterdam er uit zou zien met zijn ontwerp. Hier een van die animaties.

Het was een ontwerp voor een reusachtige kerk die op het huidige Rembrandtplein zou moeten komen. De twaalfhoekige plattegrond zou een doorsnede krijgen van meer dan vijftig meter. De toren bovenop de koepel zou bijna honderd meter de lucht in gaan, waarmee het als hoogste gebouw van Amsterdam het silhouet van de stad volledig zou gaan beheersen.

Gezien de tijd waarin Listingh leefde, was het project niet onrealistisch. Amsterdam was een van de grootste steden ter wereld, en de bouw van een dergelijke grote kerk paste bij de status van de stad.

Amsterdam, zo dacht men, zou de protestantse tegenvoeter bouwen van de Sint-Pieter in Rome.

Tenslotte had Amsterdam een kleine halve eeuw eerder het grootste stadhuis ter wereld gebouwd. De St. Paul's in Londen werd in de tijd van Listingh's plannen gebouwd, en in Dresden verrees niet veel later de Frauenkirche, een koepelkerk van afmetingen die vergelijkbaar zijn. Een Hollandse tempel van Salomo.

Maar het is er niet van gekomen.

In afwachting van de bouw van andere kerken was op het Amstelveld een tijdelijk kerk neergezet, een houten noodgebouw – dat overigens nooit meer is afgebroken. Dat houten noodgebouw, de Amstelkerk, is er nog steeds.

Je kunt je afvragen wat beter voldoet als godshuis, een noodgebouw of een prachtgebouw met sterallures, de tabernakel, de mobiele tent-tempel, die tót Salomo in Israël als centraal punt werd gebruikt, of die prachtige tempel die Salomo liet bouwen.

Vorige week benoemde ik al dat de Bijbelschrijvers een ambivalente houding hebben ten opzicht van de bouw van de tempel. Zeker is het mooi als mensen zo'n prachtgebouw voor God willen realiseren, maar het wordt zo gauw een prestigeobject, waarbij de eer en de roem van de bouwer of de stad meer op de voorgrond treden dan waar het in godsdienst om zou moeten gaan.

Vorige week hoorden we het verhaal van de inwijding van de tempel, nu zijn al Salomo's bouwprojecten gerealiseerd. Zo begint het gedeelte van vandaag: 'Toen Salomo de bouw van de tempel voor de Heer en van het koninklijk paleis voltooid had, en ook al zijn andere bouwplannen ten uitvoer had gebracht, verscheen de HEER hem een tweede keer, zoals Hij hem ook in Gibeon was verschenen.'

Aan het begin van Salomo's koningschap sprak de Heer tot hem. Dat verhaal hoorden we drie weken geleden, de inauguratie van Salomo. Dat was in een droom. Salomo mocht vragen wat hij wil. Wat vroeg hij? Niet om een lang leven of om grote rijkdom (met dollartekens in de ogen) of om de dood van je vijanden (weg met al die mensen die het niet met jou eens zijn, ontslaan al die ambtenaren die werken op ministeries die jij als nieuwe president maar onzin vindt), nee, niet daarom vroeg Salomo, maar om een luisterend hart (prachtig!), en om te onderscheiden tussen recht en onrecht.

Niet over het recht heen walsen, niet recht praten wat krom is, maar om een luisterend hart, om te onderscheiden tussen recht en onrecht! Met wijsheid zorgdragen voor de mensen die aan jou zijn toevertrouwd. Dat was een hoopvol begin van zijn regeerperiode.

Nu verschijnt de Heer opnieuw.

Salomo krijgt het woord van de Heer te horen. Aan de ene kant is dat de bevestiging van de belofte van de Heer aan Salomo.

"Ik heb het smeekgebed dat je tot Mij gericht hebt gehoord. Ik heb de tempel die je gebouwd hebt tot heilige plaats gemaakt, om er voor altijd mijn naam te laten wonen. Niets van wat daar gebeurt zal Me ontgaan; Ik zal alles ter harte nemen."

Dat is prachtig. Die belofte staat.

Ook al is de plek waar wij samenkomen, deze Sint-Catharijnekkerk, niet de tempel van Salomo, toch is die belofte ook voor ons de reden om samen te komen in dit gebouw: de plek die hier gerealiseerd is om Gods naam daar te laten wonen.

We komen hier samen in het vertrouwen dat niets van wat hier gebeurt God ontgaat. Hij hoort onze gebeden, onze lofliederen, het gaat hem ter harte.

Als we niet zouden geloven in die verbinding, als we niet zouden durven vertrouwen op de aanwezigheid van God in ons midden, waarom zouden we dan hier naartoe komen?

Van dat vertrouwen leeft de kerkdienst, dat God in ons midden is, vertrouwen soms tegen de klippen op. Maar het is niet vanzelfsprekend. En het is ook niet vanzelfsprekend verbonden aan het gebouw. Dat horen we in de stem van de Heer die tot Salomo komt.

‘Als je doet wat ik je opdraag, zal Ik zal er voor zorgen dat je troon nooit wankelt.’ Met andere woorden: de Heer belooft om Salomo te beschermen.

Aan de andere kant krijgt Salomo de waarschuwing: Maar als jij en je nakomelingen zich van Mij (de Heer) afwenden, als je je niet houdt aan de geboden ..., dan ‘zal ik de Israëlieten verdrijven van hun grondgebied ...’ Naast de belofte staat de waarschuwing. Naast het ja, het nee. Waarbij zowel het ja als het nee afhangt van het gedrag van Salomo en van het volk en zijn nakomelingen. Het is dus een ja met voorwaarden en een nee met gevolgen.

De bevestiging. Ja, ik zal jouw huis beschermen.

Maar ook de waarschuwing: als je eigen wegen gaat, jij en je volk, dan zal het slecht met jullie aflopen.

Dan zal ik de Israëlieten verdrijven, van deze tempel zal alleen een puinhoop overblijven.

Nu vertellen deze woorden hoe het inderdaad later in de geschiedenis van het volk Israël is gegaan. Dan is het goed om te beseffen dat deze koningenboeken over Salomo en alle andere koningen pas veel later zijn geschreven, toen inderdaad al die ‘voorspelde’ gebeurtenissen al plaats hadden gevonden – het volk werd in ballingschap weggevoerd, de tempel van Salomo is door Nebukadnezar verwoest.

Je kunt wel denken dat je je zaakjes goed voor elkaar hebt, ook je godsdienstige zaakjes, met een goedlopend godshuis, met een sluitende begroting en een liturgie volgens alle voorschriften, waar het om gaat is dat je de woorden van de Heer wáármaakt in het leven van alledag, dat liturgie uitloopt op diaconie, dat Gods goede hart voor ons mensen, zijn liefde waaruit wij leven, zich vertaalt naar ons handelen, zich uit in ons goede hart voor de mensen om ons heen, dat onze handen Gods handen worden die zijn liefde en barmhartigheid handen en voeten geven.

Als dat niet gebeurt, dan is dat prachtgebouw mooie buitenkant, maar mist het zijn doel. En dat is zonde. Salomo krijgt de belofte van Gods blijvende verbondenheid. Maar naast de belofte, is er ook het oordeel over het doen en laten, van Salomo, en van heel het volk.

Besef wel: het oordeel van God is er nooit om mensen bang te maken – dat is bijvoorbeeld in de middeleeuwen wel gebeurd, en in sommige gevallen gebeurt het nog – maar om ons mensen bewust te maken van onze verantwoordelijkheid!

Wij zijn geen marionetten die naar Gods pijpen moeten dansen, nee, er is een woord dat naar ons toekomt, een woord van de andere kant, een woord dat ons vraagt om een antwoord.

Woord – antwoord – verantwoordelijkheid, wij zijn verantwoordelijke wezens, naar God toe, naar elkaar toe, naar de schepping toe, de wereld om ons heen.

We hebben de vrijheid om dat woord naast ons neer te leggen, om andere wegen te gaan, en ook om dat woord te volgen, om die richting in te gaan, ons daardoor te laten inspireren in de keuzes die we in het leven maken.

Naast de belofte van Gods kant, is er het oordeel over het doen en laten, van Salomo, en van heel het volk.

Maar voordat die twee kanten worden belicht: als je doet wat Ik je opdraag zal ik je beschermen; als je Mij ongehoorzaam bent, loopt het niet goed af – is er eerst dat woord dat níet aan voorwaarden gebonden is.

Het eerste wat de Heer zegt is: ‘Ik heb het smeekgebed dat je tot Mij gericht hebt gehoord.

Ik heb de tempel die je gebouwd hebt tot heilige plaats gemaakt, om er voor altijd mijn Naam te laten wonen. Niets van wat daar gebeurt, zal me ontgaan; Ik zal alles ter harte nemen.'

Vooraf aan alle voorwaardelijkheid, als jij ja, dan ja, als jij nee, dan zal ik nee, is er het onvoorwaardelijke van de belofte dat de Heer hier voor altijd zijn naam zal laten wonen. Dat is Bijbelse taal, en dat betekent zoveel als, dat Hij zich met mensen verbindt, met het volk Israël en later in en door Jezus met heel de mensheid, dat is onvoorwaardelijk, wat er ook gebeurt. Dat blijft. Dat is de basis.

Natuurlijk is het van belang wat je als mens doet. Vandaar die waarschuwingen. Ook op andere plekken in de Bijbel, tegen de rijkdom, tegen de zelfgenoegzaamheid, tegen geloof zonder daden, tegen de vermenging van rijkdom, macht en godsdienst en noem het maar op. Maar het allerbelangrijkste is dat Gods trouw aan ons mensen nooit verdwijnt.

God is aanwezig onder ons mensen, in dit huis, Hij blijft zijn schepping, ons mensen trouw. Ook al verlaten wij Hem, Hij verlaat ons niet. Niets zal hem ontgaan. Hij zal alles ter harte nemen. Letterlijk: mijn ogen en mijn hart zullen daar zijn. Zijn hart is bij de mensen, bij de mensen op aarde. Dat is Gods grote ja dat alles draagt en kleurt.

Daarom komen we hier in dit gebouw, om dat weer te beseffen, om dat te vieren, om dat vertrouwen bij onszelf te voeden. Gods ja naar ons mensen is onvoorwaardelijk. Maar het nee van mensen kan wel destructieve gevolgen hebben. Zo hoor ik dit Bijbelgedeelte.

Een mooie buitenkant. De tempel is gebouwd. Maar als het daar binnenin rot wordt, dan beantwoordt het niet aan de bedoeling. Met mooie gebouwen goede sier maken, daar gaat het niet om. Bij een mooie buitenkant hoort een rechtschapen en eerlijk hart.

Gisteren las ik in de krant over de jaarcijfers van een grote bank in ons land. Je weet wel: die succesvolle financiële ondernemingen met van die geweldige tempels aan de zuidas, alweer in Amsterdam waar het geld rijkelijk stroomt. Allemaal dragen ze bij aan een duurzame toekomst. Zeggen ze, vanuit hun mooie gebouwen, in hun ronkende jaarverslagen.

Maar vorig jaar verscheen dit: een actie van een milieuorganisatie. Om aandacht te vragen voor de verantwoordelijkheid (!) die banken hebben. Hoe gaan ze daarmee om? Verantwoordelijkheid voor ontbossing bijvoorbeeld. Simpel gezegd: in Brazilië wordt nog steeds massaal ontbost, op die grond wordt soja verbouwd die (onder meer) als veevoer naar Nederland gaat, en de bank investeert daarin. Volgens de milieuorganisatie.

Ook toen dacht ik weer: wat heb je aan mooie woorden en prachtige gebouwen die rotte plekken verhullen?

Laat je daden overeenstemmen met je woorden, met je uitgangspunten, met je geloofsbelijdenis.

Of het nou gaat om een bankgebouw, of een kerkgebouw, of een regeringsgebouw, laten jouw daden goed en mooi zijn, laat in de praktijk zichtbaar worden waarin je gelooft.

Ik denk aan de Pauluskerk in Rotterdam, niet ver van Rotterdam Centraal, een plek waar daklozen onderdak krijgen en rechtelozen worden geholpen.

Zou Jezus dat bedoelen toen hij tegen de kerkleeraars van zijn tijd zei: "Het gaat om iets groters dan de tempel", en dan met een citaat van een woord van God: 'Barmhartigheid wil ik, geen offers?'

Alles wat wij hier doen, in dit Godshuis, staat ten dienste daarvan: Barmhartigheid.